

**Правове забезпечення функціонування
та відновлення авіаційно-космічної галузі України**

Григорій КАНІЩЕВ,
*канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри права
Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна.
e-mail: g.kanischev@khai.edu
ORCID: 0000-0001-6032-8778*

Ірина ТУР,
*здобувачка вищої освіти третього освітньо-наукового рівня
(доктор філософії з Права) Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна
e-mail: i.tur@khai.edu
ORCID: 0000-0003-1630-7878*

**ОБ'ЄКТИ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АВІАЦІЙНО – КОСМІЧНОЇ ГАЛУЗІ
УКРАЇНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ**

Анотація: У публікації висвітлюються проблеми функціонування критичної інфраструктури авіаційно-космічної галузі України у законодавстві України. Висвітлюється зв'язок проблем, пов'язаних з функціонуванням авіаційно – космічної галузі України із статусом об'єктів критичної інфраструктури України та їх відображенням в українському законодавстві. У публікації констатовано, що поза межами предмету сучасних досліджень залишилися: системно-комплексні розвідки змісту та видів безпекових загроз об'єктам інфраструктури космічної та авіаційної діяльності; координації всіх суб'єктів безпекової діяльності спрямованих на нейтралізацію загроз авіаційно-космічній галузі; методологія організаційно-правового забезпечення суб'єктів авіаційно – космічної діяльності, а також їх об'єктів; проблеми тактики здійснення організаційних, загально та спеціально-профілактичних, заходів щодо забезпечення авіаційно-космічної діяльності. Проаналізовано результати досліджень і праць представників української криміналістичної школи та безпекознавства, що визначило необхідність теоретико – правових та криміналістичних досліджень у сфері теоретико – прикладних та правових проблем щодо напрямів забезпечення об'єктів авіаційно-космічної сфери України.

Ключові слова: критична інфраструктура, авіаційно – космічна галузь України.

**FACILITIES OF THE CRITICAL INFRASTRUCTURE
OF THE AVIATION - SPACE INDUSTRY OF UKRAINE
IN THE UKRAINIAN LEGISLATION**

Abstract: The publication highlights the problems of functioning of the critical infrastructure of the aviation and space industry of Ukraine in the legislation of Ukraine. The connection of problems related to the functioning of the aviation and space industry of Ukraine with the status of critical infrastructure objects of Ukraine and their reflection in Ukrainian legislation is highlighted. He publication states that the following remain outside the scope of modern research: system-complex intelligence of the content and types of security threats to space and aviation infrastructure facilities; coordination of all subjects of security activities aimed at neutralizing threats to the aviation and space industry; methodology of organizational and legal security of subjects of aviation and space activities, as well as their objects; problems of the tactics of implementing organizational, general and special preventive measures to ensure aviation and space

activities. The results of research and works of representatives of the Ukrainian forensic school and security science were analyzed, which determined the need for theoretical-legal and forensic research in the field of theoretical-applied and legal problems regarding the directions of securing the objects of the aviation and space sphere of Ukraine.

Keywords: critical infrastructure, aviation and space industry of Ukraine.

XXI століття – епоха використання людьми повітряного і космічного простору як для практичних цілей, так і для наукових досліджень через сучасні наукові і технологічні надбання. [1, с. 25]. Приєднуємося до думки, що «ключовим завданням щодо авіаційної і космічної діяльності є необхідність втілення сучасних науково-технологічних розробок і вдосконалення правової системи повітряного і космічного права» [1, с. 26].

Одним з питань правового забезпечення авіаційно – космічної діяльності в Україні є відображення у відповідних нормативно – правових актах питань ефективного функціонування інфраструктури авіаційно – космічної галузі України, яка за своїми функціями належить до об'єктів критичної інфраструктури.

На території об'єктів критичної інфраструктури взагалі та об'єктів авіаційно – космічної галузі, зокрема, можуть створюватися: підприємства та організації, що здійснюють перевезення пасажирів, вантажів, багажу, пошти, аерофотозйомку, сільськогосподарські роботи, сервісні служби з обслуговування пасажирів, банківські відділення, пункти обміну валют, пунктів з прокату автомобілів, сервісних служб надання послуг зі стоянки автомобілів, офіси туроператорів тощо [5, с. 61].

У законодавстві України основним нормативно – правовим актом, що визначає особливості функціонування критичної інфраструктури у нашій державі, є Закон України «Про критичну інфраструктуру» [3]. Закон, відповідно до його преамбули, «визначає правові та організаційні засади створення та функціонування національної системи захисту критичної інфраструктури і є складовою законодавства у сфері національної безпеки» [3].

Закон визначає критичну інфраструктуру як «сукупність об'єктів критичної інфраструктури» (пункт 9 частини першої статті 1 Закону) [3]. Об'єкти критичної інфраструктури визначено тут як об'єкти інфраструктури, системи, їх частини та їх сукупність, які є важливими для економіки, національної безпеки та оборони, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам (пункт 13 частини першої статті 1 Закону) [3]. Важливими правовими нормами, що стосуються тематики цієї публікації, є пункти 6 і 7 частини першої статті 1 Закону. Вони стосуються віднесення об'єктів інфраструктури до критичних («категоризація об'єктів інфраструктури»). Це віднесення означає визначення критичності об'єктів інфраструктури. А саме, ступеня (відносного рівня) важливості об'єкта критичної інфраструктури,

класифікованого (категоризованого) залежно від його впливу на виконання життєво важливих функцій та/або надання життєво важливих послуг [3].

Враховуючи те, що вищезгаданий закон, відповідно до його статті 3, регулює відносини у сфері функціонування та захисту критичної інфраструктури в цілому та її об'єктів у мирний час, а особливості захисту та правового режиму об'єктів критичної інфраструктури в умовах надзвичайних ситуацій, надзвичайного і воєнного стану, а також в особливий період регулюються іншими законами України [3], доцільно додатково розглянути Закон України «Про оборону України» [4] у частині, що регулює функціонування критичної інфраструктури України у воєнний час.

Відповідно до частини третьої статті 13 Закону України «Про оборону України» узгодження з Генеральним штабом Збройних Сил України та забезпечення проведення заходів щодо розвитку системи зв'язку, шляхів, транспорту, інших об'єктів критичної інфраструктури і території держави та підготовки своїх галузей до оборони, забезпечення їх територіальної оборони покладено на центральні та інші органи виконавчої влади України у межах їх повноважень [3].

Вищезгадані закони нашої держави є правовим підґрунтям, що визначає діяльність установ і посадових осіб публічної влади – державної влади і місцевого самоврядування – України, підприємств, установ і організацій всіх форм власності, а також громадян України щодо функціонування критичної інфраструктури авіаційно – космічної галузі України.

Питання зв'язку критичної інфраструктури та космічної діяльності відображає Закон України «Про космічну діяльність в Україні» [2]. Критичної інфраструктури космічної галузі тут стосується декілька правових норм. Так, частина друга статті 1 Закону визначає об'єкти космічної діяльності – літальні апарати та наземні споруди – як об'єкти відповідно, космічної та наземної інфраструктури [2]. Частина десята цієї ж статті перераховує працівників космічної діяльності [2], що можна розглядати як законодавче визначення переліку працівників критичної інфраструктури вищезгаданої галузі (для яких визначення правових питань, пов'язаних із її ефективним функціонуванням, є важливим перш за все).

Стаття 6 Закону визначає компетенцію центральних органів виконавчої влади у сфері космічної діяльності [2]. Питання, що висвітлюється у цій публікації, тут стосується частини п'ята – щодо здійснення керівництва у сфері управління та координації діяльності підприємств, установ та організацій космічної та суміжних галузей [2]. А відтак, і об'єктів критичної інфраструктури.

Стаття 8 – Правила космічної діяльності в Україні – визначає сферу нормотворчості щодо порядку:

- а) будівництва, експлуатації, утримання та ремонту споруд і обладнання об'єктів наземної інфраструктури;
- б) навчання персоналу об'єктів космічної діяльності;
- в) реалізації заходів щодо захисту космічної діяльності від незаконного втручання в цю діяльність.

Розділ III Закону – «Загальні вимоги до об'єктів космічної діяльності» – встановлює вимоги щодо сертифікації (стаття 12) та експлуатації (стаття 15) об'єктів космічної діяльності. А отже, об'єктів критичної інфраструктури космічної галузі [2].

Аналіз наведених вище нормативно – правових актів українського законодавства, що визначають функціонування об'єктів критичної інфраструктури України, пов'язаних із авіаційно – космічною галуззю, дозволяє зробити наступні висновки:

1. Законодавство України (яке базується у свою чергу, на її Конституції) дає чітке правове визначення критичної інфраструктури, що є безумовно, важливим для успішного функціонування її об'єктів у межах правового поля України;
2. Враховуючи триваючу російсько – українську війну й воєнний стан у нашій державі необхідним елементом правового регулювання роботи об'єктів критичної інфраструктури України є законодавче визначення їх функціонування у воєнний час, із зазначенням установ і посадових осіб державної влади і місцевого самоврядування, що є відповідальними за їх ефективну роботу.

Список використаних джерел:

1. Лихова С. Я., Біленчук П. Д., Обіход Т. В. Авіаційна і космічна галузь України: технологічні і правові перспективи розвитку. Юридичний вісник. 2023. № 3. С. 25 – 34. <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/61453> ;
2. Про космічну діяльність. Закон України від 15.11.1996 № 502/96-ВР. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502/96-%D0%B2%D1%80#Text> ;
3. Про критичну інфраструктуру. Закон України від 16.11.2021 № 1882-ІХ База даних «Законодавство України»/ВР України. URL:<http://zacon2.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 12.05.2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text> ;
4. Про оборону України. Закон України від 06.12.1991. Редакція від 04.04.2024 № 3549 – ІХ № 1932-ХІІ База даних «Законодавство України»/ВР України. URL:<http://zacon2.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 12.05.2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>;
5. Шинкаренко І. Р., Захаров В. П. Питання забезпечення об'єктів та суб'єктів інфраструктури авіаційно – космічної галузі України (наукова стаття). Пропілеї права та безпеки. 2022. № 1. С. 59 – 68. <http://nti.khai.edu/ojs/index.php/PLS/article/download/pls.2022.1.08/1999> .